2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98 (дата звернення: 10.10.2018).

3. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия. 2-е изд., доп. М. : Мегатрон-XXI, 2000. 334 с.

Дробишева Олена Сергіївна,
старший науковий співробітник сектору почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

Смоліна Оксана Михайлівна,
завідувач сектору почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

Іванська Ірина Андріївна,
судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ТА МЕТОДИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ СУДОВОЇ ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Найважливішим завданням планування науково-дослідних робот що проводяться експертними установами Міністерства юстиції України є: концентрація наукових сил, матеріально-технічних і фінансових ресурсів на вирішення першочергових завдань і проблем, які визначають розвиток судової експертизи і криміналістики;

скорочення строків і розширення масштабів практичної реалізації результатів НДР; виключення дублювання в дослідженнях.

Досягнення у сфері природничих та технічних наук створюють синтез знань, які сприяють не тільки народженню нових галузей знань, а й поглибленому розвитку традиційних галузей. Щодо цього судова експертиза нерідко стає тією областю, яка інтегрує нові знання, адаптуючи їх до своїх предметів дослідження [1].

Основні напрямки наукових досліджень у судовому почеркознавстві завжди відображали потреби експертної та судової практики щодо удосконалення методик і методів вирішення судово-почеркознавчих завдань.

По-перше, удосконалення криміналістичної техніки, поява нових приладів, обладнання, засобів дослідження тягне за собою й розроблення нових експертних методик, підвищення ефективності вже існуючих [2]. Можна прослідкувати їхній зворотній вплив на розвиток криміналістичної техніки, і, як наслідок, виникає необхідність у використанні криміналістикою сучасних науково-технічних досягнень з метою усунення недосконалості, неефективності існуючих методів експертного дослідження.

По-друге, існує двосторонній зв'язок судової експертизи із загальною теорією криміналістики, яка також чинить вплив на формування методик експертного дослідження. Положення теорії ідентифікації, вчення про методи та задачі дослідження, концепції про зв'язки взаємодії та пізнавальної структури тощо є базою для розроблення нових експертних методик, які, в свою чергу, дають емпіричний матеріал для розвитку цих вчень.

Поряд із криміналістикою на розвиток судової експертизи впливають й інші науки, галузі знань, з яких позичаються різні фізичні, хімічні, математичні методи дослідження. Ураховуються й положення таких наук як філософія, психологія, фізіологія тощо, оскільки криміналісти все частіше звертаються до вивчення суб'єктивної сторони експертної діяльності, до дослідження процесу експертного пізнання, що також впливає на розроблення та удосконалення експертних методик [3].

На сьогоднішній день в Реєстрі методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України [4] припинено застосування почеркознавчих експертних методик, які не відповідають вимогам чинного законодавства і відповідних нормативно-правових актів, науковим стандартам та стандартам оформлення методик проведення судових експертиз і потребують удосконалення й осучаснення з метою подальшого використання в експертній практиці з урахуванням потреб

людини у всіх сферах життєдіяльності, зокрема її соціально-економічного становища.

Відсутність сучасних методичних підходів нерідко викликає певні труднощі при проведенні судових почеркознавчих експертиз.

Враховуючи наведене, експерти-почеркознавці приймають активну участь у науково-дослідних роботах з питань удосконалення існуючих методів дослідження й розробці нових. Тільки за останні 10 років до Реєстру методик проведення судових експертиз внесені сучасні методики, що пройшли апробацію та були рекомендовані для впровадження в практичну діяльність, відповідно до порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз, а саме: «Методика дослідження рукописних записів і підписів, виконаних на незвичному матеріалі письма незвичними пишучими приладами» (реєстраційний код 1.1.55) – ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», Київський НДІСЕ; «Методика дослідження підписів, виконаних зі зміною ознак власного підписного почерку» (реєстраційний код 1.1.57), «Методика почеркознавчого дослідження коротких рукописних записів, виконаних особами похилого і старечого віку» (реєстраційний код 1.1.63), «Методика почеркознавчого дослідження рукописних записів, виконаних латиницею» (реєстраційний код 1.2.20) - ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»; «Методика почеркознавчого дослідження рукописних записів, виконаних зміненим почерком» (реєстраційний код 1.1.58), «Методика почеркознавчого дослідження рукописних записів, виконаних особами в стані алкогольного сп’яніння» (реєстраційний код 1.1.61) – Київський НДІСЕ; «Методика дослідження рукописних та цифрових записів, виконаних на івриті, арабській та перських мовах» (реєстраційний код 1.1.59), «Методика почеркознавчого дослідження цифрового письма» (реєстраційний код 1.1.62) – Львівський НДІСЕ.

Навіть після повномасштабного військового вторгнення в Україну, яке Росія здійснила 24 лютого 2022 року, в найгірших умовах воєнного стану, експертами науково-дослідних установ Міністерства юстиції України завершені та рекомендовані до апробації або пройшли апробацію та рекомендовані до впровадження НДР за темами: «Удосконалення методики почеркознавчого дослідження підписів, виконаних особами похилого й старечого віку» – Дніпро НДІСЕ, «Розробка комплексної методики дослідження підписів і коротких записів, виконаних за допомогою технічних прийомів та засобів» – Київський НДІСЕ, «Удосконалення методики дослідження підписів, виконаних із значним розривом у часі» - ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф.

М.С. Бокаріуса», «Розробка методики проведення багатооб'єктних судових почеркознавчих експертиз» – Сумське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса».

Наразі експертами Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, Київського НДІСЕ, Дніпро НДІСЕ, Одеського НДІСЕ, Львівського НДІСЕ проводиться науково-дослідна робота за темою «Удосконалення загальної методики судово-почеркознавчої експертизи». Мета цієї спільної плідної роботи – удосконалення загальних та окремих методик судово-почеркознавчої експертизи: «Загальна методика дослідження почерку при ідентифікації виконавця», «Дослідження підписів», «Методичні рекомендації вирішення судово-почеркознавчих діагностичних задач», їх актуалізація шляхом удосконалення теоретичних та методичних засад і положень судової почеркознавчої експертизи, всебічного аналізу літературних джерел, а також узагальнення великого обсягу сучасної експертної практики з цих видів досліджень з метою подальшого застосування як в експертній практиці, так і під час навчання молодих спеціалістів у галузі судової почеркознавчої експертизи.

Застосування методик в експертній практиці оптимізує та впорядкує діяльність експертів-почеркознавців, і сприятиме розширенню можливостей з цього напрямку досліджень, вирішенню ідентифікаційних та діагностичних завдань при проведенні почеркознавчих досліджень, удосконаленню криміналістичної техніки, появі нових приладів обладнання, засобів дослідження, а також отриманню необхідної додаткової інформації для об'єктивізації експертної діяльності, дотримуючись принципів повноти та всебічності відповідно до сучасних вимог чинного законодавства, нових наукових стандартів та стандартів оформлення методик, нормативно-правових актів і міжнародних стандартів прийнятих в Україні [5].

Список використаних джерел

1. Коновалова В.О. Тенденції розвитку судової експертизи. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук.-практ. матеріалів. Харків: Право, 2008. Вип. 8. С. 99-102.

2. Бондар М.Є. Роль методики дослідження в теорії та практиці судової експертизи. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук.-практ. матеріалів. Харків: Право, 2002. Вип. 2. С. 171-175.

3. Рувін О.Г., Кримчук С.Г., Свінцицький А.В. Розроблення експертних методик: зміст, структура, оформлення (з урахуванням

міжнародних стандартів, прийнятих в Україні) метод. рек. 2-ге вид., перероб. та допов. КНДІСЕ, 2021. 102 с. URL: https://cutt.ly/wmyLzdy (дата звернення: 12.06.2024).

4. Про затвердження Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз : наказ Міністерства юстиції України від 02.10.2008 № 1666/5 / База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/z0924-08 (дата звернення: 12.06.2024).

5. Порядок виконання науково-дослідних робіт у науково-дослідних установах судових експертиз Міністерства юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 04 лютого 2010 року № 223/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 15 лютого 2018 року № 372/5) (зі змінами, внесеними наказом Міністерства юстиції України від 05.02.2024 № 311/5).

Євтушенко Тетяна Михайлівна,
провідний судовий експерт Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз СБУ

ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК СТРЕСУ В МОВЛЕННІ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ІДЕНТИФІКАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час ідентифікаційних досліджень голосу і усного мовлення мовознавчими методами важливо вміти виявляти у мовленні ознаки стресу. Це може бути корисно з кількох причин:

1. ***Підвищення точності ідентифікації***:

* Люди, які перебувають під стресом, можуть говорити швидше або повільніше, ніж зазвичай.

* Їхній голос може бути м’якшим або навпаки, більш напруженим.

* Вони можуть робити більше пауз або використовувати більше слів-заповнювачів.

* Їхня мова може бути більш емоційно забарвленою.

Виявлення цих змін може допомогти дослідникам точніше ідентифікувати людину, що говорить.

2. ***Оцінка достовірності свідчень***:

* Люди, які перебувають під стресом, можуть частіше помилятися або давати суперечливі свідчення.

* Їм може бути важко згадати деталі події.

* Їхня поведінка може бути більш нервовою або збудженою.

Враховуючи ці фактори, дослідники можуть краще оцінити достовірність свідчень.

3. ***Захист прав людини***: